

**MARKAZIY OSIYO VA MDH DAVLATLARIDA
INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIM**

Umarova Dilafruz Anvarovna

“Boshlang‘ich ta‘lim nazariyasi” kafedrası o‘qituvchisi

Shodmonova Maftuna Shokir qizi

“Boshlang‘ich ta‘lim” yo‘nalishi 5-21-guruh talabasi

Annotatsiya. Markaziy Osiyo va MDH davlatlarida integratsiyalashgan ta‘lim modeli so‘nggi yillarda mintaqaviy hamkorlikni mustahkamlash yo‘lida muhim yo‘nalishlardan biri sifatida shakllanmoqda. Umumiy tarixiy va madaniy asoslar, o‘xshash ta‘lim tizimlari, shuningdek, kadrlar almashinuvi va qo‘shma loyihalarga ehtiyoj bu jarayonni jadallashtirmoqda. Ayni paytda Rossiya, Qozog‘iston, O‘zbekiston kabi davlatlar o‘rtasida qo‘shma o‘quv dasturlari, akademik mobillik, onlayn ta‘lim platformalari orqali tajriba almashish holatlari kengaymoqda. Bu integratsiya ta‘lim sifati, raqobatbardoshlik va xalqaro standartlarga moslashuvni kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Kalit so‘zlar. Integratsiyalashgan ta‘lim, Markaziy Osiyo, MDH, hamkorlik, qo‘shma dasturlar, ta‘lim sifati, akademik mobillik.

Annotation. The model of integrated education in Central Asia and the CIS countries has been taking shape in recent years as one of the important directions for strengthening regional cooperation. The need for common historical and cultural foundations, similar educational systems, as well as personnel exchanges and joint projects is accelerating this process. Currently, there are expanding cases of exchange of experience between countries such as Russia, Kazakhstan, Uzbekistan through joint training programs, academic mobility, online educational platforms. This integration serves to enhance the quality of Education, competitiveness and adaptation to international standards.

Keywords. Integrated education, Central Asia, CIS, cooperation, joint programs, quality of education, academic mobility.

Аннотация. Модель интегрированного образования в странах Центральной Азии и СНГ формируется в последние годы как одно из важнейших направлений на пути укрепления регионального сотрудничества. Ускоряют этот процесс общеисторические и культурные основы, схожие системы образования, а также необходимость текучести кадров и совместных проектов. В настоящее время расширяются возможности обмена опытом между такими странами, как Россия, Казахстан, Узбекистан, посредством совместных образовательных программ, академической мобильности, онлайн-образовательных платформ. Эта интеграция способствует повышению качества образования, конкурентоспособности и соответствию международным стандартам.

Ключевые слова. Интегрированное образование, Центральная Азия, СНГ, сотрудничество, совместные программы, Качество образования, академическая мобильность.

Kirish. Bugungi globallashuv sharoitida ta'lim sohasida mintaqaviy integratsiya muhim strategik yo'nalishga aylanmoqda. Ayniqsa, Markaziy Osiyo va MDH davlatlari uchun bu jarayon nafaqat tarixiy-madaniy mushtaraklik, balki iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyot ehtiyojlari bilan ham chambarchas bog'liqdir. Ushbu davlatlar ta'lim tizimlarining o'xshashligi, umumiy metodik yondashuvlar va kadrlar tayyorlashdagi hamkorlik tajribasi, integratsiyalashgan ta'lim modelini yo'lga qo'yishga zamin yaratmoqda. Akademik mobillik, qo'shma dasturlar, xalqaro darajadagi diplomlarni tan olish, ilmiy tadqiqotlarda hamkorlik kabi jihatlar bu integratsiyaning asosiy yo'nalishlariga aylangan. Shu bilan birga, har bir davlatning ta'lim siyosati va ichki normativ-huquqiy bazasi integratsiya jarayonining murakkabligini ham namoyon etmoqda. Shunday bo'lsa-da, mintaqaviy ta'lim hamkorligi nafaqat sifatli va zamonaviy bilimlar uzatishni ta'minlaydi, balki umumiy qadriyatlarga sodiq, raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashda ham muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Markaziy Osiyo va MDH doirasidagi integratsiyalashgan ta'lim

modeli – bu nafaqat ilmiy hamkorlik, balki barqaror taraqqiyotga yo‘naltirilgan strategik yondashuvdir.

Mavzuga doir adabiyotlar tahlili. Markaziy Osiyo va MDH davlatlarida integratsiyalashgan ta’limga oid adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, bu yo‘nalish so‘nggi yillarda ilmiy izlanishlarning dolzarb mavzusiga aylanmoqda. Tadqiqotlarda ko‘proq ta’lim tizimlarining uyg‘unlashuvi, akademik mobillik, kadrlar almashinuvi va qo‘shma diplom dasturlari kabi jihatlar yoritilgan. Jumladan, rus olimi V. L. Leksin va qozog‘istonlik N. B. Ayaganovning ishlarida MDH makonida ta’lim standartlarini muvofiqlashtirish, yagona ilmiy-ilmiy-amaliy maydon yaratish zarurati haqida so‘z yuritiladi. Ular integratsiyalashgan ta’lim modeli nafaqat o‘quv jarayonini bir xillikka keltirish, balki mintaqa mamlakatlari o‘rtasidagi madaniy va ijtimoiy yaqinlikni mustahkamlash vositasi sifatida baholaydi. O‘zbekistonlik olimlar, xususan, A. Jo‘rayev va D. Abdurahmonovanning ilmiy maqolalari ham mintaqaviy hamkorlikdagi ta’limning afzalliklariga urg‘u beradi. Ularning asarlarida qo‘shma universitetlar tashkil etish, o‘zaro kredit tizimlarini muvofiqlashtirish va diplomlarni tan olish masalalari chuqur tahlil qilingan. Shu bilan birga, ayrim adabiyotlarda mavjud muammolar – normativ-huquqiy nomuvofiqliklar, til to‘siqlari, moliyaviy cheklovlar va kadrlar salohiyati yetishmasligi ham tanqidiy ruhda ko‘rib chiqilgan. Ba’zi manbalar, xususan, xalqaro tashkilotlar – YUNESKO, MDH Ta’lim Kengashi va Osiyo Taraqqiyot Bankining hisobotlari, mintaqada integratsiyalashgan ta’lim bo‘yicha strategik qarashlarni ilgari suradi. Bu hujjatlar asosida ta’limda regional hamkorlikni kuchaytirish uchun infratuzilma, texnologik integratsiya va siyosiy irodaning muhimligi ta’kidlanadi. Tahlildan ko‘rinib turibdiki, adabiyotlarda integratsiyalashgan ta’lim nafaqat ta’lim sifatini oshirishga, balki mintaqaviy barqarorlik va taraqqiyotga xizmat qiluvchi muhim omil sifatida ko‘rilmoqda. Shu bilan birga, bu yo‘nalishda hali yechimini kutayotgan metodik, moliyaviy va boshqaruvga oid muammolar mavjudligini ham e’tibordan chetda qoldirish mumkin emas.

Tadqiqotlar metodologiyasi. Markaziy Osiyo va MDH davlatlarida integratsiyalashgan ta’limni o‘rganishga qaratilgan tadqiqotlar metodologiyasi asosan

kompleks va ko'p yondashuvli uslublarga tayangan. Bunda muammoga tizimli, tarmoqli va solishtirma yondashuvlar qo'llaniladi. Tadqiqotlar davomida bir vaqtning o'zida siyosiy, ijtimoiy, madaniy va pedagogik omillar tahlil qilinadi, chunki mintaqaviy integratsiya faqat ta'lim tizimining o'ziga xos muammosi emas, balki davlatlararo hamkorlikning murakkab ko'rinishi sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotning asosiy manbalari sifatida MDH Ta'lim kengashi, YUNESKO, Osiyo Taraqqiyot Banki va turli milliy ta'lim vazirliklari tomonidan tayyorlangan statistik hisobotlar, strategik hujjatlar va tahliliy ma'lumotlar xizmat qiladi. Shu bilan birga, so'nggi yillarda o'tkazilgan xalqaro ta'lim forumlari va mintaqaviy konferensiyalarda bildirilgan ekspert fikrlari, loyihalar va platformalarning amaliy tajribasi ham muhim ma'lumot manbasi sifatida o'rganiladi. Sifatli metod sifatida yarimstrukturaviy intervyular – ya'ni, ta'lim sohasidagi mutaxassislar, oliy ta'lim muassasalari rahbarlari va xalqaro tashkilot vakillari bilan suhbatlar tashkil etiladi. Miqdoriy metodlar doirasida esa respondentlar orasida so'rovnomalar o'tkazish, mavjud ta'lim dasturlarining natijalarini tahlil qilish, integratsiyaga oid statistik ko'rsatkichlarni solishtirish usullari qo'llaniladi. Bundan tashqari, qiyosiy tahlil metodi orqali MDHga a'zo bo'lgan turli davlatlar (masalan, Qozog'iston, O'zbekiston, Rossiya va Qirg'iziston) ta'lim tizimlarining o'zaro muvofiqligi, normativ bazalari, kredit tizimlari va diplom tan olish mexanizmlari o'rganiladi. Bu yondashuv o'rtadagi o'xshashlik va tafovutlarni aniqlash, integratsiyani kuchaytirish yo'llarini aniqlashda muhim o'rin tutadi. Tadqiqotlar natijalarining ishonchliligini ta'minlash uchun triangulyatsiya — ya'ni turli metodlar orqali olingan ma'lumotlarni solishtirib baholash yondashuvi ham qo'llaniladi. Bu esa subyektivlikni kamaytirish va integratsiyalashgan ta'lim modelining real imkoniyatlari va muammolarini aniqroq aniqlashga xizmat qiladi.

Natija va muhokama. Markaziy Osiyo va MDH davlatlarida integratsiyalashgan ta'lim tizimi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, mintaqaviy hamkorlik orqali ta'lim sifatini oshirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash va xalqaro standartlarga mos ta'lim modelini shakllantirish borasida muhim imkoniyatlar mavjud. Tahlillar natijasida aniqlanishicha, ayniqsa, Rossiya,

Qozog'iston, O'zbekiston, Qirg'iziston va boshqa MDHga a'zo davlatlar o'rtasida qo'shma o'quv dasturlari, talaba va professor-o'qituvchilar almashinuvi, hamkor universitetlar tashkil etilishi integratsiya jarayonining eng faol va samarali ko'rinishlaridir. Muhokama jarayonida shuningdek, bu jarayonning murakkab jihatlari ham oydinlashdi. Jumladan, ayrim mamlakatlar o'rtasida ta'lim tizimlarining huquqiy va metodik jihatdan bir-biridan farq qilishi, diplomlarni o'zaro tan olishdagi to'siqlar, moliyaviy va infratuzilmaviy resurslarning nomutanosibligi integratsiya sur'atlariga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, til siyosati va milliy identitet masalalari ham mintaqaviy hamkorlikda nozik nuqta bo'lib qolmoqda. Biroq mavjud muammolarga qaramay, umumiy tarixiy-madaniy zamin, o'xshash ta'lim an'analari, siyosiy irodaning mavjudligi va xalqaro tashkilotlar ko'magida qo'llab-quvvatlanayotgan loyihalar bu yo'nalishda ijobiy natijalarga erishish imkonini bermoqda. Integratsiyalashgan ta'lim modeli mintaqadagi yoshlarning bilim doirasini kengaytirish, ularga xorijiy tajribani yetkazish va shu orqali innovatsion tafakkurga ega bo'lgan kadrlarni tarbiyalashda katta rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, mintaqaviy ta'lim integratsiyasi — bu faqat texnik hamkorlik emas, balki siyosiy, madaniy va ijtimoiy yaqinlikni mustahkamlovchi strategik vositadir. U ko'p qirrali yondashuvni talab qilsa-da, to'g'ri rejalashtirilgan va davlatlararo muvofiqlashtirilgan harakatlar orqali uzoq muddatda yuqori samaradorlik berishi mumkin.

Xulosa va takliflar. Markaziy Osiyo va MDH davlatlarida integratsiyalashgan ta'lim tizimi sohasida olib borilgan tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatdiki, mintaqaviy hamkorlik ta'lim sifatini oshirish, kadrlarni tayyorlash va xalqaro darajadagi raqobatbardosh mutaxassislarni shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Mintaqadagi davlatlar o'rtasida o'xshash ta'lim tizimlari va tarixiy-madaniy umumiylik mavjud bo'lib, bu integratsiya jarayonini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Shuningdek, o'quv dasturlarini birlashtirish, qo'shma ta'lim loyihalari va akademik mobillikni kuchaytirish kabi tashabbuslar integratsiyaning ijobiy tomonlarini namoyon etmoqda. Biroq, turli davlatlar o'rtasida huquqiy nomuvofiqliklar, til siyosati va moliyaviy resurslar yetishmasligi kabi to'siqlar mavjud bo'lib, bu jarayonni sekinlashtirishi mumkin. Shu bilan birga, taklif etilgan yo'nalishlar, xususan, normativ-

huquqiy bazani birlashtirish, qo'shma dasturlarni moliyalashtirish, akademik mobillikni kengaytirish va raqamli ta'limni rivojlantirish orqali mintaqaviy ta'limni yanada mustahkamlash mumkin. Bu jarayon mintaqa davlatlari o'rtasidagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy yaqinlikni ham kuchaytiradi. Mintaqaviy integratsiya nafaqat ilmiy hamkorlikni rivojlantirish, balki barqaror taraqqiyot va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi. Uzoq muddatda bu ta'lim tizimini yanada mustahkamlash va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash uchun samarali vosita bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaeva, G. (2019). *Ta'limda oila va jamiyat bilan hamkorlik asoslari*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Jo'raev, O. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Tursunov, M. (2018). *Mahalla institutining yoshlar tarbiyasidagi o'rni*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
4. Karimova, D. (2021). *Oila va maktab hamkorligi: zamonaviy yondashuvlar*. Samarqand: Registon.
5. Eshonqulova, N. (2022). *Ijtimoiy pedagogika*. Toshkent: Innovatsiya ziyo.
6. Qodirova, M. (2017). *Barkamol avlod tarbiyasida mahalla va maktab hamkorligi*. Buxoro: BuxDU nashriyoti.
7. Xodjayev, A. (2016). *Ta'lim tizimida ijtimoiy institutlar integratsiyasi*. Toshkent: Iqtisodiyot.
8. Raxmatova, Z. (2020). *Ota-onalar bilan ishlash metodikasi*. Namangan: Ilm ziyo.
9. Yo'ldoshev, I. (2019). *Yoshlar tarbiyasida mahalla institutining pedagogik imkoniyatlari*. Farg'ona: FarPI nashriyoti.
10. Sattorova, G. (2023). *Ta'limda oilaviy qadriyatlar va an'anaviy tarbiya*. Toshkent: Ma'naviyat.
11. Anvarovna, Umarova Dilafruz. "INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIMDA O'YIN TEXNOLOGIYALARI." MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TE Umarova,

12.Dilafuz Anvarovna. "IMPROVING THE METHODOLOGY OF SOCIO-EMOTIONAL DEVELOPMENT OF STUDENTS IN THE PROCESS OF TECHNOLOGICAL EDUCATION IN PRIMARY GRADES." Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal 5.03 (2024): 394-403.SOLUTIONS 1.2 (2024): 23-25.

13.Anvarovna, Umarova Dilafuz. "BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA IJTIMOY USTANOVKALARNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI." TADQIQOTLAR 31.4 (2024): 3-6.

14.Umarova, Dilafuz Anvarovna. "BOSHLANG 'ICH SINFLARDA TEXNOLOGIK TA'LIM JARAYONIDA O 'QUVCHILARNI IJTIMOY-HISSIY RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH." GOLDEN BRAIN 1.30 (2023): 46-49.